

RECENSIONS

Ioannis a Sancto Thoma O. P. Cursus Philosophicus Thomisticus. Nova editio a P. B. REISSER O. S. B. exarata. Tomus primus: Arts Logica seu de Forma et Materia ratiocinandi. Taurini. Marietti (1930) pp. XXVI-839.

Es de tothom reconeguda la meritíssima tasca de la casa Marietti amb ses acurades edicions de les obres cabdals del Dr. Angèlic. Ara en reeditar el *Cursus Philosophicus* de Joan de St. Tomàs, un dels deixebles més preclars de l'Aquinate, és de nou creditora al nostre més pregon regraciament.

El *Cursus* es publicarà en tres volums, dels quals el segon i tercer, ja en premsa, contindran la filosofia natural. El primer, que tenim davant, comprèn la Lògica, dividida en dues parts: la Formal o Lògica pròpiament dita, i la Material, que en la recent divisió de les disciplines filosòfiques equival a una espècie de Crteriologia, els fonaments de la qual es troben en els Analítics posteriors de l'Estagirita, explanats en la Lògica Material; per bé que els escolàstics precartesians no plantegea pas l'anomenat problema crític, que el donen per resolt segons els dictàmens del sentit comú y de la recta raó.

Encapçala aquest volum un assenyat preàci de l'editor, Rvd. P. B. Reisser, en el qual abans d'explicar les característiques de l'edició, insereix unes breus notes biogràfiques de l'Autòr. Joan de Sant Tomàs (1589-1644) que vestí l'hàbit dominicà l'any 1612 a Madrid, des del primer dia de religió es proposà com exemplar i mestre el Doctor Angèlic, la qual cosa assolí en grau eminent, agermanant d'anàloga manera que el seu mestre una vasta erudició i modèstia exímia, profunditat d'ingeni i elevació d'enteniment amb una simplicitat.

Després d'un llarg mestratge de prop de 30 anys en el col·legi de Sant Tomàs d'Alcalà, morí a 17 de juny de 1644, a Fraga, del regne d'Aragó, on accidentalment es trobava com acompanyant del set reial penitent Felip IV, que amb ses tropes tenia alhora assetjada la ciutat de Lleida. En els darrers moments de la seva vida davant del SS. Viàtic protestà de no haver ensenyat ni escrit res que no cregués conforme a la veritat i a les doctrines del seu Mestre. El zel ardent que sentia de difondre les ensenyances de l'Angèlic el porta a ésser constant contradictor dels qui se n'apartaven, sobre tot de Vázquez i Suárez, els quals de bona fe judicava adversaris de St. Tomàs, per bé que equivocadament, si hem d'atendre'ns al parer autoritzat del seu germà en religió el cardenal Ceferi González. Vegi's, sino, el que ens diu l'eminent historiador de la filosofia d'ambdós teòlegs, els mestres més insignes del famós Col·legi Romà: "Vázquez segueix la doctrina de St. Tomàs de la qual a penes se n'aparta, si no és en la qüestió relativa a la real distinció entre l'essència i l'existència en les coses finites, i en la que es referix al concepte propi de la unitat transcendental" (2.ª ed. t. 3, p. 41). "La filosofia de Suárez coincideix amb l'escolàstica, o millor dit, és la filosofia de St. Tomàs (subratllem nosaltres) que cita i segueix a cada para de ses obres filosòfiques (ibid. p. 146) i els tres o

quatre punts en què s'aparta de St. Tomàs són d'importància secundària (ibid. pàgina 146)... en Teodicea com en la Metafísica, en la Moral com en la Psicologia Suàrez marxa generalment darrera del Dr. Angèlic, les idees del qual exposa, comenta i desenrotlla amb claredat notable" (ibid. p. 147).

Malgrat això, cal conèixer que el nostre autor, en combatre els que creu adversaris de St. Tomàs, procedeix amb tal lleialtat i mesura que ens fa avinent la conducta del Mestre, imitat fidelíssimament en aquest punt pel seu més fervent deixeble. "*In eligendis opinionibus, diu fent-se seves les paraules de l'Angèlic, non debet homo duci amore vel odio introducentis opinionem sed magis ex certitudine veritatis; ideo oportet amare utrosque, scilicet eos quorum opinionem sequimur et eos quorum opinionem repudiamus; utrique enim studuerunt ad inquirendam veritatem et nos in hoc adiuverunt*" (*Cursus Theol. I.* 387 b, París, 1888).

Del que hem dit, ja es desprèn que en la interpretació de St. Tomàs l'Autor segueix aquell rigorisme introduït per Bañez, característic dels neotomistes posteriors enfront d'aquella independència moderada de l'antiga escola tomística, professada pels teòlegs de la naixent Companyia de Jesús. Amb tot, però, hem ha de reconèixer en Joan de Sant Tomàs les qualitats damunt esmentades, profunditat d'ingeni i claredat ben remarcables, per bé que no cal negar, sobretot pel que fa referència al *Cursus Philosophicus*, com diu molt bé Reisser que "*in multis ultima lima deest*", que en general és massa difús, i que li falta sentit crític per a discernir els escrits autèntics de l'Angèlic, en allegar sovint com a tals els que li eren falsament atribuïts. Així, per citar només un exemple, trobem un lloc de la *Summa tot. log. Arist.* que addueix Joan de Sant Tomàs com expressió del per-seuament genuí del Dr. Angèlic, precisament en la tan debatuda qüestió de la distinció real entre l'essència i l'existència (*Log. p. 2, q. 15, a 1, p. 526*).

Notem encara algunes altres particularitats de la present edició. El títol general de tota l'obra no és de l'Autor, sinó de l'edició de Colònia de 1638, ordenada i publicada per Tomàs de Sarrià de Compostella. Tampoc és de l'Autor el títol sencer del primer volum: *Ars Logica seu de Forma et Materia ratiocinandi*, que ha estat introcïut pel P. Reisser. En la primera part de la Lògica, segueix l'editor, com era natural, l'edició Romana de 1637, revisada per l'autor, afegint-hi, però, encertadament a manera d'apèndix els capítols de l'edició Lugdunense que presenten variants més notables en les *Questiones disputandae*. És especialment digne de lloança el treball de comprovació de totes les cites, feliçment realitzat per primera vegada en la present edició.

Finalment la presentació tipogràfica és tan acurada que, en efecte, com diu l'editor, n'hi ha prou amb un senzill cop de vista per a fer-se càrrec de l'argument i estructura de cada article, ço que facilita en gran manera el maneig de l'obra i convida a consultar-la.

Creiem sincerament que ha de contribuir força al major coneixement i divulgació de les doctrines de l'Angèlic, no sols perquè en aquesta obra s'hi troben generalment exposades amb fidelitat i amb un afecte verament filial, sinó també i principalment perquè el lector hi és suauement conduït, segons el desig de Lleó XIII, a examinar-les en les mateixes obres de Sant Tomàs, "*ut sapientia Thomae ex ipsis eius fontibus hauriatur*". Recomarem, doncs, de tot cor el *Cursus Philosophicus* de Joan de Sant Tomàs que s'hauria de prodigar en tots els centres d'alts estudis eclesiàstics per tal que pogués ésser fàcilment consultat de mestres i deixebles.

MIGUEL FLORI, S. J.

Alphonso Vargas Toletanus und seine theologische Einleitungslehre (Alfonso Vargas Toledano y su doctrina de introducción a la Teología). — Ein Beitrag zur Geschichte der Skolastik im 14. Jahrhundert. Von Dr. JOSEF KÜRZINGER. (Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters, herausgegeben von Martin Grabmann. Band XXII, Heft 5-6). Münster i. W., Aschendorf 1930, xvi-230 p.

El título completo de la obra expresa bien claramente su contenido. Es realmente un trabajo excelente para el conocimiento de la escolástica del siglo XIV. En el campo inmenso de la escolástica de su tiempo (como dice muy bien el autor en el epílogo) no cabe ciertamente a Alfonso Vargas el papel de corifeo o jefe de escuela, ni siquiera dentro del recinto de su religión; pero sí el de hombre sumamente erudito, de un ingenio privilegiado y de una laboriosidad extraordinaria, según lo manifiestan cumplidamente sus "Quaestiones". Así, pues, el estudio de sus obras es de suma trascendencia por la selección y crítica de los argumentos y pareceres de los teólogos de su tiempo acerca de las materias que discute. Así que las diversas obras de Vargas, particularmente el "Comentario a las sentencias" nos pone de manifiesto la lucha de su tiempo por la armonización entre las verdades reveladas y las leyes de la ciencia. Esta lucha por la compenetración y armonización de la fe con la ciencia, que es lo que constituye en sustancia la introducción a los estudios teológicos, es lo que estudia particularmente el autor en las obras de Alfonso Vargas; y esto, no porque propusiera él esta materia en un tratado especial, tal como se suele hacer hoy día después de los "Loci theologici" de Melchor Cano, sino recogiendo lo que dice en diversos pasajes de sus obras el doctor Toledano, particularmente en el citado Comentario. Para esto expone en la primera parte los datos biográficos que ha podido reunir sobre el ilustre teólogo y da una idea sobre su actividad literaria, sobre todo de sus dos obras principales, el Comentario de Aristóteles y el de las sentencias. Esto supuesto, pasa en la segunda parte al estudio propiamente tal de las cuestiones, que hoy día llamamos de introducción a la teología, tal como las propone y resuelve Alfonso Vargas. Estas cuestiones son: la causa formal de la teología, y en ella las cuestiones céntricas sobre el conocimiento teológico de las verdades reveladas, sobre la fe y la ciencia; la causa material, o el sujeto y materia de la teología; la causa final, importancia y carácter de la ciencia teológica. Finalmente trata de la prueba de la existencia de Dios en Alfonso Vargas. Estas breves indicaciones dan una idea aproximada de la importancia del trabajo que reseñamos, sobre todo por tratarse de cuestiones de tanta actualidad y de un teólogo español del siglo XIV, profesor ilustre de la universidad de París.

BERNARDINO LLORCA, S. J.

De identitate corporis mortalis et corporis resurgentis. Disputatio theologica quam scripsit FRANCISCUS SEGARRA, S. J., in Collegio Sancti Ignatii (Sarrà) professor. Editis "Razón y Fe", 1929, XII, 278, pàg.

El tema que el P. Segarra descabdella en aquest llibre és un dels que no han vist minvar llur interès en aquests temps en què veiem com es deixen de banda mants temes, que solament es debatien per pur deport intel·lectual. En propugnar l'afirmació universalment mantinguda de la identitat existent entre el cos moridor i el cos ressuscitat, l'autor pressuposa admès sense cap mena de reserva — no cal dir-ho — el dogma de la resurrecció universal; admet, d'antuvi, qualsevol explicació filosòfica que no sigui incompatible amb la susdita identitat, i rebutja, així mateix, les solucions enginyoses que tendeixen a escamotejar-la.

La dita identitat, si no totalment física almenys moral en un sentit ben estricte, recolza en la Sagrada Escripura, en la Tradició, en els escrits dels Teòlegs i en el culte que hom ret a les relíquies.

S'ha fet retret al P. Segarra de no haver aprofundit prou en els textos de les Escripures. Però cal tenir en compte que els principals indrets dels Sagrats Llibres, i en especial tot el pensament escatològic de St. Pau, són estudiats a bastament per l'autor quan escateix un a un els testimonis dels Sants Pares de tota l'època patristica.

L'autor deixa ben sentada la unanimitat de la Tradició, compartida pel comú sentit dels fidels, referent a la identitat esmentada: el cos rediviu serà idèntic al cos mortal. Les objeccions suggerides pel fet que, mort el cos, els seus elements es resolen químicament o per la llei física de la total renovació de la matèria, són examinades pel docte jesuïta, sense defugir l'abast que puguin tenir, i solucionades satisfactòriament amb els raonaments que no escaparen a la perspicàcia dels teòlegs més conspicus, començant per Sant Tomàs.

L'oportunitat del llibre es fa més albirable en comprovar que un escriptor tan prestigiós com el P. Billot comparteix en bora part l'opinió de Durand, entestat a salvar la identitat exigida per l'Escripura i la Tradició partint de la sola aptitud de l'ànima per a informar qualsevulla matèria prima. I la prova d'aqueixa oportunitat la dona el fet que els pocs contradictors — quatre o cinc només —, que no es donen davant la documentada i vigorosa argumentació del P. Segarra, tenen algun lligam, quan menys d'ordre sentimental, amb l'insigne teòleg francès. L'actitud, altrament respectable, d'aqueixos autors, posa de relleu l'incert que va tenir el P. Segarra en denunciar amb el seu llibre el perill de la malsana difusió de les teories d'Orígenes i Durand referents al dogma de la resurrecció de la carn, ho i oferint a l'estudiós un copiós recull de materials capaç de decantar la ment més obstinada devers la interpretació que en el transcurs dels segles se'n porta la unanimitat dels sufragis. Els contradictors de la tesi sustentada en aquest llibre deriven la qüestió al terreny filosòfic, i o bé repeteixen les objeccions basades en el problema del principi d'individuació de la substància material, o bé malden per desvirtuar els testimonis de la Tradició amb capricioses cavil·lacions. Tanmateix, ja hem dit que el nostre autor s'encastella en un assenyat minimisme, que el porta amb una lògica inflexible a admetre tota explicació filosòfica que salvi l'esmentada identitat, tal com la interpreta la Tradició, i a rebutjar com a perillosa qualsevol teoria que no s'avingui amb aquella.

Els seus adversaris es mostren excellentment dotats en el camp de l'erudició quan exposen, per exemple, la tendència millenarista i l'alexandrina; però no resten gens de força dialèctica a l'acaparador testimoniatge dels Sants Pares. Ben segur que no es mostrarien de bon tros tan agressius, si s'adonessin bé que els propugnadors de la teoria que ells semblen acceptar són un Origenes i un Durand, gens recomanables com a models d'ortodòxia.

Tenint en compte les normes que els més assenyalats autors d'Apologètica estableixen per a formular les qualificacions de les tesis teològiques, som de parer que el P. Segarra no s'excedeix gens ni mica en titllar de temerària l'opinió que sostenen els adversaris, més o menys encoberts, de la identitat existent entre el cos moridor i el cos resuscitat, sense la qual manca d'encís i gairabé de sentit el qualificatiu de "consolador" usualment aplicat al dogma de la resurrecció de la carn.

El P. Segarra ens permetrà d'afegir als molts testimonis que addueix, l'autoritzat testimoni del P. Wilmers, que, per la seva perspicuïtat, creiem que no és gens negligible quan es tracta de filar prim en l'examen de determinades proposicions o afirmacions.

"S'anomena temerària — diu — aquella proposició que en alguna matèria teològica contradiu, sense una raó de pes, el comú parer dels Pares i Teòlegs" (1). El lector del llibre que ressenyem treurà fàcilment la conseqüència, per poc esment que posi en la unanimitat amb què es produeixen els testimonis de la Tradició citats i comentats per l'autor.

No volem cloure aquesta recensió sense referir-nos a uns mots que llegim en la pàgina 18, on es parla del *Dictionnaire des Apologistes involontaires*, com a contrari a la Tradició, amb la salvetat gairebé vergonyant de Ramon de Sabunde, el testimoni del qual és acceptat per Montaigne, l'entusiasta traductor del *Liber creatorum*. El P. Segarra qualifica el testimoni de Sabunde de *non satis planum*, això és: de poc clar o potser poc contundent.

Ignorem en quins termes o en quina forma figura Sabunde en el Diccionari esmentat. Tanmateix, si passem els ulls per alguna de les edicions de la *Theologia naturalis* d'un text més versemblantment autèntic, podrem comprovar que les idees de Sabunde, referents a la resurrecció de la carn, no desdiiuen gens dels Pares i teòlegs que s'expressen en un sentit netament conservador.

Cal no oblidar que Sabunde, per raons de mètode, argüeix amb raonaments d'ordre purament natural. No és d'estranyar, per tant, que faci cas omís dels textos de la Sagrada Escriptura i de les dites dels Sants Pares. No gens menys, la seva argumentació adreçada a demostrar la necessitat o conveniència de la resurrecció dels cossos recolza en les exigències de la justícia i de l'ordre de l'univers, talment com llegim en molts teòlegs, senyaladament en la *Summa Theologica* de l'Aquinatenc. Compari's en efecte, el següent text de la *Summa*: (2) *Omnes morientur et a morte resurgent, et hoc propter tria: primo, quia magis concordat ordini naturae...* amb les següents deduccions de Sabunde, arborades de lògica com totes les seves: *Quare Deus non reformabit corpora humana iterum iustitia requirente... et ordine universi hoc requirente?* (3). Al costat d'aquests raonaments, Sabunde insereix el que es funda en els mèrits o demèrits que el cos

(1) *De Christi Ecclesia*, lib. IV, c. IV, a. I.

(2) Suppl. q. 78, a. 1, c. G. ib. a. 2.

(3) *Theologia naturalis*, tit. CCCXXV.

hagi pogut contraure durant el seu consorci amb l'ànima, i encara un altre fundat en la intrínseca conveniència del fet o veritat de la resurrecció.

Quant a la manera com els cossos ressuscitaran, Sabunde sosté que el cos rediviú sortirà i estarà format, per virtut divina, de la mateixa pols a què anteriorment haurà quedat reduït. No es detura a examinar la hipòtesi de altres possibles i més complexes transformacions de la matèria.

El seu raciocini comporta, com de costum, una graduació vigorosa. Si iou possible que d'una mateixa matèria Déu fes brollar les diverses espècies d'herbes, arbres, plantes i el cos de l'home, cal admetre que amb més raó pot fer brollar el cos ressuscitat d'aquella pols a què va quedar reduït.

Si fou possible que Déu formés de terra el cos de l'home, traient-lo del no-res, cal admetre la major possibilitat de formar el cos rediviú de la pols del sepulcre. Si fou possible que Déu formés els cossos de tots els homes, traient-los del no-rés, cal admetre la possibilitat de formar-los de nou mitjançant la pols a què els dits cossos es varen reduir.

Transcrivim al peu de la lletra els fragments més importants del títol que fa referència al punt que estem escatint:

Quod autem de terra iterum formari possit illa eadem corpora, quae prius erant et simul, hoc iam potest manifestari per illa, quae iam facta sunt. Certum est enim, quod Deus creavit in principio innumerabiles species creaturarum de una et eadem terra, quia omnes species herbarum, arborum et animalium et corpora hominum formata sunt ab una et eadem terra. Si ergo potuit hoc fieri, quare non poterit fieri, ut de eadem terra seu de eisdem pulveribus, ex quibus compositum erat quodlibet corpus humanum, iterum fiat idem corpus ita quod quodlibet corpus fiat de suis propriis pulveribus, in quibus resolutum fuit, et hoc per potentiam et virtutem et voluntatem Dei, maxime quia iustitia Dei hoc requirit.

Ita enim possibile est, quod corpus humanum fiat de suis propriis pulveribus, sicut fuit possibile quod fiebat de terra, quando non erat. Et si fuit possibile tot corpora hominum formari quando non erant, quare non possunt eadem corpora reformari per manum Dei? Si enim Deus facit mundum et hominem, quando non erant, ex sola sua bonitate, et ex solo beneplacito suo, quare etiam non reformabit corpora humana iterum iustitia requirente, et meritis et demeritis hoc requirentibus et clamantibus, et ordine universi hoc requirente? Ergo videtur, quod impossibile est, quin Deus faciat resurrectionem generalem corporum omnium hominum, postquam iustitia, merita et demerita hoc postulant et requirunt; et similiter complementum universi hoc requirit, et etiam quia ipse non potest negare sibi ipsi, quod sibi conveniunt, quin hoc faciat.

Creiem que amb això n'hi ha prou per a reconèixer, sense recórrer a capricioses extorsions ni a cap llei de benvolença, que el testimoni de Sabunde no és una veu que desentoni en l'armònic concert de la Tradició que el P. Segarra ens permet de saborejar mitjançant l'altaveu del seu oportú i documentat estudi.

CEBRIÀ MONTSERRAT, Prev.

Le Cantique Spirituel de Saint Jean de la Croix, docteur de l'Église. Notes historiques, texte critique, version française, per DOM CHEVALIER, moine de Solesmes. Paris-Bruges, Desclée de Brower et Cie. éd. 1930, 782 p.

La literatura sobre el gran místico español a que ha dado lugar el centenario de su nacimiento ha sido abundante y variada. El *Cántico espiritual* no podía dejar de ser tema obligado de buena parte de los estudios dedicados al nuevo Doctor de la Iglesia. Entre estos estudios el más necesario y urgente era el de presentar una edición crítica al estilo moderno, edición de que carecíamos hasta ahora, ya que las dos ediciones recientes de 1924 y 1928 reproducían cada una un solo manuscrito. Dom Chevalier ha llenado dignamente este vacío. Cualquier estudioso podrá con la nueva edición formar juicio propio sobre los no pocos puntos oscuros y apasionadamente discutidos que ofrece la difícil exégesis del venerable texto.

En la larga y densa introducción (págs. 1-107) se estudian detenidamente el valor y la génesis de los varios manuscritos para llegar por medio de la crítica textual a fijar el texto primitivo y auténtico. Difícilmente serán sostenibles contra las conclusiones así obtenidas algunas razones de crítica interna, más o menos fundadas, como la que propone Macdonald (1) en favor de la autenticidad del texto más largo del ms. de Jaén.

Excelente y atildada la presentación tipográfica del volumen. El autor, que con razón ha adoptado la ortografía moderna en la transcripción del texto (si bien respetando las formas arcaicas), ha suprimido, con muy buen acierto, toda puntuación, ya que ésta supone una interpretación que algunas veces es dudosa. No sabemos, en cambio, ver la razón que le habrá movido a suprimir las mayúsculas en los nombres propios, cosa que en ningún caso puede ofrecer dudas y, estéticamente, el texto con mayúsculas es mucho más agradable a la vista. Por el mismo motivo creemos que hubiera sido bueno hacer resaltar los textos latinos, tal como se hace en las páginas de la traducción francesa.

V.

EUGEN WOHLHAUPTER, *Aequitas canonica*. Un estudi del Dret canònic. Fascicle 56 de les publicacions de la secció de Jurisprudència i Ciència política de la Görresgesellschaft. Schöning, Paderborn 1931, 207 pàgs., 12 marcs.

"Tempora mutantur, et nos mutamur cum illis." Però el Dret en les seves disposicions, té una certa tendència a restar fixe i immutable. No pot pas trobar una solució especial per a cada cas particular sinó que, en general, en té prou en establir casos "típics" i servir-se d'aquests com a norma de judici.

Enfront d'aquestes normes fixes, l'individu esdevé, sovint, impotent. Però, si en el vast ambient del sentiment popular s'obra pas el convenciment de què, havent experimentat un canvi de temps, és precis també un canvi en les disposicions del Dret, aquestes s'emmotllaran llavors a les noves circumstàncies a tra-

(1) *The two versions of the "Cántico espiritual"* en *Modern Lang. Rev.* 25 (1930) 165-84.

vés d'una evolució pacífica o revolucionària, per a després tornar a entorpir-se i fer precis altra volta una transformació.

“La consciència” d'aquesta evolució del Dret és la *aequitas*. Ella vol fer justícia a la collectivitat humana i a l'individu, sense preocupar-se per una llei que tal volta manaria i assoliria cabalment el contrari d'aquella.

Els furs de l'Edat mitja, per exemple, sovint prescrivien que havia d'ésser condemnat a mort qualsevol que durant la nit s'atrevisís entrar en una ciutat, saltant les muralles. La *aequitas* emperò, remarcava: El que durant la nit passa per damunt de les muralles de la ciutat a fi d'avisar els ciutadans davant d'un perill imminent, lluny d'ésser castigat, deu d'ésser recompensat. O un altre exemple, que fa veure al mateix temps el canvi d'interpretació del Dret del temps antic al modern. En l'edat mitjana de tant en tant fou prohibit (a Catalunya també) sota penes greus llegir les Sagrades Escriptures en llengua vulgar, encara que es tractés de traduccions correctíssimes, car es temia la propagació d'idees herètiques. Avui, en canvi, no és rara la concessió d'indulgències per a promoure i divulgar la lectura d'aquells mateixos Llibres Sagrats en la llengua del poble.

El Dret canònic ha influït d'una manera especial en l'evolució de la idea de la *aequitas*. L'autor ha anat seguint aquest desenrotllament en el llibre que tenim al davant. És, sobre tot, digne d'agraïment i lloança el que l'A. s'hagi remuntat fins a les arrels mateixes de la *aequitas canonica*, que en bona part radiquen en la Filosofia grega del Dret i en la Jurisprudència romana i el que tingué també en compte les corrents paral·leles i analògiques de temps més tardans. D'escrits sobre la *aequitas* no en manquen pas. Les coses noves emperò, que en el llibre de Wohlhaupten es noten, són: 1) El resum de les idees de justícia en el transcurs de la Història del Dret. 2) El desenrotllament que ha experimentat i la perfecció que ha assolit la idea de la *aequitas* eclesiàstica fins els nostres dies. 3) La influència que la *aequitas* canònica exercí en els Drets civils. 4) La determinació del concepte de la *aequitas* com d'un problema de col·lisió de normes, desconeguda fins avui en la Literatura.

El contingut que, segons principis establerts, és tret de les mateixes fonts, es divideix en quatre parts: En la primera part “Història de la teoria de la *aequitas* canònica” (pàg. 19-126) apareixen: l'epikeia en la Filosofia grega del Dret, la *aequitas* en la Jurisprudència romana; el desenrotllament ulterior de la idea d'equitat en els escrits dels Pares de l'Església; la seva importància en la cultura germànica dels començaments i finals de l'edat mitjana; la posició jurídica de les escoles de Ravenna i Bolònia, la fixació de la *aequitas* en el *Corpus Juris Canonici*; la seva cristallització en la literatura científica i popular del Dret i en les obres dels escolàstics, dels comentadors i dels postglossadors; la seva importància en el Cisma d'Occident del segle XIV i XV i en la divisió de l'Església amb el Protestantisme i finalment les doctrines dels canonistes espanyols, italians i alemanys, i dels filòsofs i moralistes dels segles moderns.

La segona part (pàgs. 128-159) fa veure la importància històrica de la *aequitas* canònica en la pràctica eclesiàstica i civil en els tribunals eclesiàstics, de tal manera que els tribunals civils davant de defallències pròpies prenen consell i ajuda d'ella.

En la tercera part (pàgs. 160-174) s'estudien la *aequitas* i idees analògiques dins el nou Còdex canònic i en les decisions de la Rota, acabant l'obra (quarta part) amb “La teoria de la *aequitas* canònica” (pàgs. 175-193).

En tot el desenrotllament del tema s'ha tingut la deguda consideració a la literatura espanyola.

En un article especial titulat: "La importancia de la equidad en la Historia del Derecho de España" (*Investigación y Progreso*, 4 (1930) 105-109) l'autor ha fet observacions més precises sobre la influència de la Península Ibèrica en el desenrotllament de la *aequitas* i viceversa, de la *aequitas* en la formació del Dret en les regions de la Península.

Especialment dignes d'esment en aquest punt, són els processos sumaris usats sovint pels reis d'Aragó dels darrers temps de l'edat mitjana segons els quals es devia obrar "summarie et de plano sine strepitu ac figura iudicii" d'acord amb l'esperit de la *aequitas*.

La composició dels tribunals d'àrbitres a Catalunya i Aragó és segons aquesta relació una cosa altament al·liconadora. Els clergues que eren reconeguts com els millors defensors de la *aequitas*, eren sempre els cridats per a dirimir qüestions. I si les grans obres de legislació d'aquests països respiren tan marcadament l'esperit de la *aequitas*, això és degut amb tota seguretat a què entre els compiladors hi tenia un vot decisiu algun clergue.

L'ullada històrica retrospectiva fa veure com la *aequitas* canònica ha resultat benefactora en la pràctica jurídica no sols de l'Església, sino també de l'Estat civil. I ací radica la seva gran importància per a la futura formació del Dret, tan privat com públic. Cada cas particular, tant si es refereix al pobre com al ric, individualment considerats, tant si afecta a l'Estat o a l'Església com a un conjunt d'individus o a la vida peculiar de tribus i pobles, dintre de l'Estat o de l'Església, crida cap a la *aequitas*.

Ahuc en aquest aspecte ofereix l'obra de Wohlhaupter suggestions de gran valor.

J. V.

Johanns die Wahnsinnige, ihre Leben, ihre Zeit, ihre Schuld, por LUDWIG PFANDL. Friburgo de Brisgovia, Herder & Co 1930, 194 pàgs. 8 lám. y 1 mapa genealógico, 5 marcos.

Una historia de Juana la Loca y de su tiempo como la que reseñamos, difícilmente podía ser escrita por otro historiador que no fuera el autor del mejor estudio sobre la literatura española del siglo de oro (1) y de otra obra, no menos importante, sobre la cultura y costumbres de los españoles de los siglos XVI y XVII (2). Del estudio profundo de esta época, que hubo de hacer el autor al redactar aquellas obras, hay a cada paso señales manifiestas en las páginas de esta interesante biografía que es al mismo tiempo una síntesis de casi dos siglos de la historia de España.

Las figuras de la desventurada reina y de su biznieto el príncipe Carlos dan a la narración el interés de una tragedia griega. El nexa unificador de todo el libro lo forman las anormalidades mentales de Juana y de los de su familia. El autor busca los precedentes de dichas anormalidades en los reyes Juan II y En-

(1) *Geschichte der spanische national Literatur in ihrer Blütezeit*, Friburgo, Herder, 1929, XIV-634 pàgs.

(2) *Cultura y costumbres del pueblo español de los siglos XVI y XVII*, traç. española. Barcelona, ed. Araluce, 1928, XXX-378 pàgs.

rique IV, expone sus manifestaciones, de índole diversa, en los sucesores de aquellos monarcas y, sobretudo, las fatales consecuencias, que llegan a ser catastróficas, en el infortunado primogénito del rey prudente.

Pfandl dibuja a grandes trazos y de mano maestra los retratos de personajes tan importantes como los reyes católicos, Cisneros, Carlos V y Felipe II. Quizá se destacan excesivamente las tintas negras en el cuadro de costumbres, esbozado demasiado rápidamente, de los tiempos de Juan II y Enrique IV. Notabilísima es, en cambio, la defensa que indirectamente se hace, en los últimos capítulos, de la conducta de Felipe II en el asunto de su desgraciado hijo el príncipe Carlos. Mucho se ha escrito en estos últimos tiempos en favor del rey prudente, pero no sería cosa fácil encontrar una exposición tan documentada, concisa y profunda sobre tan enojoso asunto. El autor ha insistido especialmente en este punto para contrarrestar noblemente la nefasta influencia que ha ejercido sobre él un compatriota suyo: Schiller con su famoso *Don Carlos*.

V.

Un animateur de la Jeunesse au XIII siècle, Vie voyages du Bx. Juordain de Saxe, Maître-es-arts à Paris et Général des Frères Prêcheurs de 1222 à 1237, par MARGUERITE ARON, Agrégée de l'Université. Introduction par le R. P. P. MANDONNET des Fr. Pr. — Paris-Bruges, Desclée de Brower et Cie. éd. 1930, 396 p. ("Temps et Visages", vol. 1).

No manquen pas estudis seriosos sobre el beat Jordà de Saxònia, publicats sobretot a Alemanya, la seva pàtria, i a França, on ell desplegà bona part de les seves activitats científiques i apostòliques. Donat, però, el relleu extraordinari d'aquesta excelsa figura, més aviat podriem dir que aquests treballs són escassos. El beat Jordà, com a successor del fundador de l'Orde dominicana, fou apòstol infadigable; s'introduí en les grans universitats del seu temps, des de la Itàlia fins a l'Anglaterra, per atraure's amb la seva ardorosa paraula, que li valgué el títol de "sirena de les Escoles" estols d'estudiants i de professors i fer-los ingressar, convertits, en aquella naixent i gloriosa Orde. Pulcre i metòdic escriptor deixà entre altres obres, segons diu el P. Mandonnet, la primera col·lecció de lletres de direcció espiritual adreçades a una dona, la beata Diana d'Andalo. Encara, segons tots els indicis, fou també el gran matemàtic, per altre nom Jordanus Nemorarius, autor del llibre clàssic *De Ponderibus* i predecessor en aquestes matèries de l'altre excels dominicà Albert Magne. Benviguda sia, doncs, aquesta nova biografia.

L'autora, qui ja en 1924 havia fet una bella edició de les esmentades cartes del Beat a Diana d'Andalo, s'ha adaptat perfectament a l'escaient títol de la col·lecció "Temps et Visages". La seva obra és un quadro encisador d'una figura i d'una època. Preparada amb tota la documentació i minuciositat d'un estudi d'investigació, ha estat, però, redactada en forma literària adaptada a un ample cercle de lectors. L'*apparatus* crític de notes ha estat reduït a allò més precís. Una bona bibliografia sobre cada capítol i dos índexs, de persones i de llocs, tanquen el volum.

V.

Staat und Kirche in Katalonien und Aragon während des Mittelalters per JOHANNES VINCKE. Münster in W., Aschendorf 1931, 1.^a part, 398 pàgs. (Spanische Forschungen der Görresgesellschaft, Reihe 2, Band 1.)

Ja quasi un xic tard rebem aquest esplèndid estudi del nostre col·laborador Dr. Vincke. Essent tota l'obra dedicada a la història eclesiàstica de la nostra província, els "Analecta" deuriem i voldriem donar una recensió especial i detallada d'ella, cosa que, en forma digna, no es pot fer amb presses. Esperem fer-ho en altre fascicle i llavors potser ja podrem parlar d'aquest i de l'altre volum que manca per a completar l'obra. Entretant ens plau anunciar la seva aparició, com una aportació extraordinària per al coneixement de la nostra història medieval i transcriure'n l'índex de matèries. El volum comprèn aquestes quatre grans divisions: Les possessions i els drets de l'Església, les contribucions de la clerecia a favor de l'Estat; la provisió dels bisbats, i les divisions i fronteres eclesiàstiques:

- I. Der Besitz der Kirche.
  1. Besitz an öffentlichen Rechten: a) Burgrechte, b) Gerichtshoheit, c) Steuerrechte, d) Markrechte, e) Notariate, f) Sonstige öffentliche Rechte, g) Besitz öffentliche Rechte auf beschränkte Zeit, h) Der Landesherr als Lehnsmann der Kirche, i) Staatliche Lehen im Besitz der Kirche, j) Bestrebungen des Landesherrn, k) Bestrebungen des Klerus.
  2. Besitz an privaten Rechten.
- II. Die Abgaben des Klerus an den Staat (en les diverses èpoques fins a Alfons IV).
- III. Die Besetzung der Bistümer (en les diverses èpoques fins a Alfons IV).
- IV. Landesgrenze und Kirchenprovinz.
  1. Die ersten Versuche der Wiederherstellung des Meptropolitanverbandes von Tarragona.
  2. Die Wiederserstellung der Provinz Tarragona.
  3. Die Teilung der Provinz Tarragona.
  4. Aus der weiteren Entwicklung der Grenzpolitik.